

Učiteljski pokret

Začetniške težave in bridkosti

Ko so posamezni pisci oteli pozabljeno ostre zahteve po reformi učiteljskega, ki vzgaja mlado učiteljstvo za življenje, kakršnega v Jugoslaviji ni, niti je kje pod soncem, in pomazorujejo svoja prva začudenja, razočaranja, ki so jih doživljali ob vstopu v tisti poklic, v katerem delajo po sodbi nekaterih — le 185 dni v letu in še to po borih 5 ur na dan, se spominjam tudi jaz svojih pogostih trčenj ob kamenje vsakdanjosti, vsakdanjega borbena življenja.

Usoda me je zanesla v najgršo pokrajino naše domovine, v Dalmacijo. Ne v deželo tisočih otokov, ali Zemljo sonca, nego v kameno dobo zemlje, koder razsaja burja, malarija, analfabetizem in koder se kuri z mahom in kravjaki. Ne čudite se, ampak verjmite, in nikdar ne nikoli ne bi postavljali počitniškega doma tam doli, če bi bile šolske počitnice o zimskem času. Nič ne bom odgovarjal na vaša prašanja: »Zakaj?« z: »Zato, ker...«, ampak bom narisal molek svojega učiteljevanja v Deželi tisočih otokov. Tri leta sem bil učitelj-upravitelj v z. — na otoku Pagu.

Vedel sem zanj iz šole. Vedel, da se na njem pridobiva morska sol kot na Štonu tudi. Da je naš najdaljši otok, sem razvidel po karti. Nisem pa vedel, da je bil po Lahih okupiran še 5 let po osvobojenju. To pa je bilo tudi vse znanje na njem. Da se doli govorijo čakavski in ikavski, sem tudi vedel iz šole. Poslušam. Govor ni čakavski, ampak čakavski. Se poslušam. Čez čas določim, da zamenjava narod »sa« s »ša«, »ca« s »ča«, »za« z »ža« in »ša« s »še«, »ča« s »če« ter »ža« z »že«. Navadnega vprašanja: »Di je koža?« nisem znal razvozlati. Šele kasneje sem uganil, da hoče pastir vedeti, kje je koza. Pri srbskem ali hrvatskem jeziku smo se učili tako lepo izgovarjati v glagolih oni — o na koncu, da nas je bilo kar mlo slišati. V življenju ga nikdar nisem čul, pač pa strašno nasilno naglašen samoglasnik pred -o; n. pr.: »Ki te udri?« namesto »Tko te udrio?« Rečejo pa tudi: »Ki te udrija?« To je življenjska šola, spoznavati jezik brez slehernih bukvic. In da mrgoli laških besedi in ljudskemu govoru, tudi nisem v šoli slišal. Še dobro, da smo se otroci zapomnili sem pa tja katero besedo od furlanskih beguncem, sicer bi težaku ne mogel ustreči z vizgalicami, če je prišel po »šufere«. Pes je — kucin, kuhinja — kužin, lesene oknice — škura, miza — tavajo, strop — šufit, stopnice — škale, žganje smo pili iz bičerina, nabadali svinjino na pirun, zajemali juho s kacijolom na pijat, kadili španjolete, a ob nedeljah zamenjali opanke s tavularji in jih ličili z bruskinji. Tak je bil jezik zunaj šolskih zidov. Notri pa me nihče razumel ni, ko sem govoril knjižno hrvatski jezik, kakor sem se v šoli in iz bukev naučil. Smejala se je otročad mojim — o na kraju glagolov, počasnemu izgovarjanju, ki je prehajalo v bolešno razdraženo domišljavost, kako bi povedal, da bi se moj govor razlikoval od njihovega. V šolskih knjigah sem naletel na neznane besede, kakor: omorika, kasapin, sele, bato, gužva, daskalos, basamak in še na več tujih. Od kod li naj vem, da pomenjajo: smreka, mesar, sestra, brat, tepež, učitelj, stopnice? Tudi otrokom so bile neznane. In odkrito sem povedal, da ne vem pomena. Čudili so se seveda.

Muka je bila sestaviti akt za srez. Šele s časom sem se privadil izražanja: uradnega jezika, hrvatskega jezika in paškega jezika. Ni se zastoj pop, don, barba Lovro pritožil sreskemu načelniku o moji navzočnosti: »Sjor poglaviti, ca nam saljete mestra, ki ni naseg jezika ne divani, ni naseg roda nije?«

Prišla je pomlad, ki jo je razgibala, ob lepih dneih je hodila po bornih poljih in se razgovarjala s kmeti — vložila je prošnjo za premostitev, in upa, da je jeseni ne bo nazaj. Radi so jo imeli in težko je bilo kmetom, a privoščili so ji boljše mesto.

Ob počitnicah je ni bilo v vasi, a z jesenjo se je vrnila tudi ona. Za Božič je ostala v Dotoču. Čudili so se kmetje in po vasi je krožila vest: Matere nima in fant jo je zapustil. Pozdravljali so jo in Doroteja je odgovarjala s stisnjenimi ustnicami, da ni zajokala.

Začela si je kuhati sama in prati perilo. Vse bolj se je zapirala v šolo. Malokdaj so jo videli na vasi.

Potem je prišel fant, mlad učitelj s hribov. Tudi njemu je bilo prvo mesto. Ob sobotah je prihajal k njej in prenočeval pri županovih, še se je oglašil gramofon in ob zvoku glasbila sta zaplesala prešeren ples.

Prihajal je k njej vse pogosteje, hodila sta roko v roki po samotnih kolovozih, nabirala rože in se vračala v šolo. Ponoči je gorela rdeča luč v njeni spalnici.

Fant je odšel na počitnice, a jeseni ga ni bilo nazaj. Bil je premeščen.

Samo eno pismo je prejela od njega. Draga! V mestu sem, sredi življenja, idej in upov.

Draga, se spominjaš tistih dni, ko Kolpa udarjala je ob zidovje šole, ko sva bedela sredi noči in naju družila je zmota te usode... Oj Doroteja, mladosti čar je preč, izgubljeni so Tvoji mladi dnevi. Čas beži in se ne vrne več — življenja niti ran ne celi...

Obleke ji je začela krojiti vaška šivilja. Tudi čevlje je kupila pri domačem čevljarju. Neokretno je hodila po blatnih poteh in se zamišljena ozirala v prirodo. Toda v nji je vse umrlo. Gorski kotar je veličastno štrlel

Veste, kaj je odvrnil sreski načelnik? »Bolje išta, nego ništa«.

Leta so minila. Vseh tujih besedi pomen sem že znal, dobro smo orali: jaz v šoli, težaki s tremi vpregami nevaležno zemljo, ko se nakani agrarna reforma in pogodovanje na otok. Kakor je šumarski inženir našteval vse posajene vrste drevja in sem se čudil imenom, je čudeč se zmigaval z glavom nad zatrjevanjem, da se nismo na učiteljsku prav nič učili o katalpi ter da še nikoli nisem čul imen, kakor: illex equiphodium, pinus nigra, pinus austriaca, pinus halepensis, pinus mediterranea... Vse tuje.

Koliko vglabljanja, razglabljanja je moralo v glavi miniti, da sem za vso vas izdelal prošnje za agrarno zemljo. In koliko osebnih intervencij na sodišču, pri lastnikih, štimateviji in pirutih.

In analfabetiski tečaj. Prihajali so možaki, opihani od vetrov Velikega oceana, ožgani od indijskega in afriškega sonca. Dlanj ko lopate. In te sem vodil po tabli in si oddihal, ko so se po otročje čudili vegastim čačkam.

O vsem tem nisem na učiteljsku slišal niti besedice. Edino, kar je bilo vredno še izza šolskih dni, so bili nauki iz zdravstva. Čudno, še te so nam nudili nepedagoški zdravniki. Pomagal sem ljudstvu pri vseh boleznih, le jetičnim in malaričnim nisem znal. Kuhal sem bolnikom izdatno hrano, ki je kar prevečkrat čudežno pomagala. Delil sem kinin, plazmolin in atebtrin malaričnim, gohtal tudi sam, preležal mesec dni v bolnici ob neprijetni toplini 42°C, nalezel v vasi grižo, in čujte! Došli zdravnik je ukazal vsa stranišča potresti z živim apnom. Lahko, kajne? Ne. Stranišče sem imel jaz, stranišče je imel župnik. Drugod jih ni bilo. Živega apna ob kateremkoli času ni bilo dobiti. Kako ga prenesti iz 27 km oddaljenega Paga? Na osli, da bi se ustrojena hrbitišča užgala? — Še zobe, so silili, da bi drl. Naravnaval sem zvite ude, obvezoval rane, jih barval z jodovo tinkturo, dajal »piperule« zoper glavobol in za potenje, kupal vroče čaje in zase hrano, kupal zraven še otrokom polento in mineštro opoldne, z njimi skupaj jedel, krpal nogavice, deklice učil vzeti, se zaman poizkušal v pranju, spal na šolski tabli, dokler si nisem napravil postelje sam, mizaril za druge, s počitnic prinašal škarje za ovce, svedra, žage, kladiva, nože, sita, semena, otročadi staro obleko, kral o sv. Tomažu prašiče, učil delati »kranjske« klobase, učil kisati zelje, posojal žvepenske, sol in posodo, pisal prošnje, prošnje za novo šolsko hišo, naprosil oblast, da je zgradila sodoben vodnjak in se poizkušal uvesti v organizovanju, pa sem pogorel, ko se nisem razumel ne na četrtinski sistem ne na glagolanje.

Skraja sem stresal z glavlo, tožil v pismih, ko pa sem uvidel vso resničnost in grobo potrebo delavnosti, sem zalučal papirje in katekizme onih, ki uče edino zveličavnost v slepem posnemaju njih, zaverovanih v imaginaro življenje.

V opreki sta si učiteljske in učiteljevanje. Ko sem se uveril tako močno, da bi prisegel na razodeto tajnost življenja in nestvarnost neživljenjske filozofije, sem ubral drugi pot. Poslušal sem srce, doumel primitivnost, siromaštvo — kameno dobo ljudskega napredka — in delal.

Tudi učiteljske dvajsetega veka še životari v temini kamene dobe. Ne rečem pa, da naj se spremeni v akademijo ali kakor se pač bo zvalo, niti da naj se trinajstim suhim letom srečnega šolanja doda še vsaj eno. Ne. V teh trinajstih letih bi se pač moglo dati bodočemu učitelju vse vse kaj boljšega kot pa se daje.

Henry Vilfan.

v nebo, ona pa ni videla ne zelenih gora, ne cvetočih pobočij. V njej je bilo samo prazno srce...

Potem so jo klicali k bolnici. Šla je in je stregla. Prosili so jo za denar. Posodila ga je. Prosili so jo drugi. Vsem je posodila, nikdo ji ni vrnil. Potem je šla za krstno botro, za birmansko, cerkvi je kupila sliko.

Namesto tovariša v hribih je prišla tovarišica. Mlada, začetnica. Zdvajala je v pustinji. Doroteja jo je tešila, kakor mati malo hčerko. Potem je prišel spet mlad fant, nato dekle; vsem je bila mati.

Navadila se je ljudi in kraja, ni si želela drugam. Oblike je nosila vse bolj iz navadnega blaga, skoraj ji je bilo nerodno med mladimi, po modi oblečenimi tovarišicami. Postajala je čudna in sitna. S pretiranim veseljem je sprejemala tovariše in tovarišice, pa se ji je naenkrat mudilo k oddaljenemu kmetu v gori. Kadar ni bilo tovarišev, jih je obiskala sama, pa se takoj vrnila. Tožila je o domačinih, pa se najbolje počutila v njihovi družini. Pogosto je samotarila ob vodi.

Tekla so leta in Doroteja je poznala vse hiše, vedela za vse težave, vsem je pomagala. Sposodila si je denar, da je mogla pomagati revežem.

Skozi dolino pa so zgradili široko cesto in skozi noč je drvel avtomobil, njegov hrup se je mešal z glockotanjem vode. Takrat se je v njej zdramilo ugaslo življenje in je jokala v blazine z verzi pokopane mladosti:

Draga, se spominjaš tistih dni, ko Kolpa udarjala je ob zidovje šole, ko sva bedela sredi noči in naju družila je zmota te usode... Oj Doroteja, mladosti čar je preč, izgubljeni so Tvoji mladi dnevi. Čas beži in se ne vrne več — življenja niti ran ne celi...

Duje Budak.

Iz vodstva „Učiteljskega pokreta“

1. Apeliramo na člane pokreta, da pristopajo k SSM in poigrtirajo za njo med tovariši. Omogočiti moramo predvsem izid Vrančeve knjige, ki bo vsebovala tudi načrt o raziskavanju vasi, kakor ga je sestavil tov. M. Mencej.

2. Vsi člani pokreta iskreno čestitajo tov. Dušanu Spindlerju k zadoščenju, ki ga je dobil on in vse učiteljstvo v razsodbo celjskega

okrožnega sodišča. Hvaležni smo mu za njegov energični nastop v neenaki borbi za obrambo stanovske časti.

Iz uredništva

Tov. H. Vilfan: Ostalo pride prihodnjič na vrsto.
Tov. Majhen: Napiši čimprej!

† Franju Lahu

Franjo!

Tako vesel si se poslavljaj, ko si odhajal za Božič domov. Takrat pač nisi slutil, da se poslavljaj za vedno, da mi poslednjkrat stiškaš roko v slovo.

Sredi najlepših let, sredi dela si omahnil — niti par besed nisi utegnil izreči v slovo. Komaj si začel živeti, komaj si prišel do kruha, pa Te je višja sila odpoklicala. Mirno ležiš tam na Pobrežju v Mariboru, blizu domačih. Teško Te bomo pogrešali tovariši, ki smo poznali Tvoje blago srce, Tebe, ki Ti je bilo tovarištvo v dejanjih in ne le na ustih.

Pustil si nas in le svetel spomin nate nam je ostal.

Franjo, kako Te bodo mogli pozabiti Tvoji malčki, s katerimi si ravnal kot skrbna mati? Kako Te bodo mogli pozabiti revčki, do katerih si imel največ usmiljenja! Ti, do bri Franjo, kdo Te bo mogel nadomestiti tem malim, ki Te tako pogrešajo! Nekoč si dejal, da Ti je delo v šoli zabava! Saj so še Tvoje poslednje misli veljale šoli in njim.

Franjo, počivaj v miru in naj Ti bo lahka zemljica!

T...i

Splošne vesti

AKADEMIJA PODMLADKA J.S.

V petek 5. t. m. so priredili učiteljskički in vadnica v Delavski zbornici akademjo J.S. Z bogatim in pestrim sporedom so pokazali učiteljskički, da so zmorni samostojnega dela, ki smo ga vajeni le od njih. Prireditev, ki je bila pod pokroviteljstvom častnega damskega komiteja, je obiskalo mnogo ljudi, med njimi ravnatelj g. Nande Marolt in nar. posl. g. Rajko Turk.

Predsednik Prosen je s kratkim, jednatim govorom predočil pomen J.S. sploh in še posebno med mladino. Za njim so nastopile vadniške učenke, ki so prisrčno zapele nekaj pesmi iz cikla »Uspavanke«. Posebno je ugaljal sopran solo, iz katerega se utegne roditi dobra pevka. Zbor je vodil profesor Repovš. Dvočakov »Slovenske plese« sta učiteljskički Vrhovnika in Grmekova izvedli skladno in temporetno. Posrečen je bil nastop vadniških učenk »V mraku«. Dalje smo slišali še kitaro kot solistični instrument, ki je danes nekaj nenavadnega. Igral je Puh Oginskega »Polonezo«, tehnično izredno težko stvar, zelo dobro. Najboljša točka akademije je bil vokalni sekstet, delo požrtvovalnih učiteljskičnikov, ki zasluži vso čast in priznanje. Sekstet, ki ga odlikuje skladnost, ritmičnost, dinamika in predvsem mladi, sveži glasovi, mnogo obeta. Zapeli so Kettejevo »O Adrijaj«, kompozicijo učiteljskičnika Staneta Puha. Iz skladbe veje toplina, prisrčnost in melodioznost in je pokazala mladega komponista v njegove umetniškem stremljenju. Za prvo svoje izvajano delo je bil deležen velikega aplavza in venca. Sekstet je zapel še Adamičevega »Vasovalca« z veliko dovršenostjo. Po kratkem odmoru je sledil prizorček Anice Černeje »Kaj je vse doživelo morje«, ki je bil deležen s strani starejših in mladine posebne pozornosti. Šubertovski navdihnjeno »Serenado« učiteljskega abiturienta Mižerita je zaigral Drča. Mladi violonist je zaigral stvar z velikim občutkom in zakril s tem tehnične napake, ki so bile ob težkem delu razumljive. Pozdraviti pa moramo klavirski kvintet. Zaigrali so Čajkovskega »Andante cantabile« s precejšno dovršenostjo in od njih še marsikaj pričakujemo. Vokalni sekstet si je na koncu vnovič potrdil svoj sloves s Prelovčev »O, da je roža moje srce« in z 2 narodnimi.

Uspela akademija je pokazala, da med učiteljskički ne manjka volje do dela in da kljub vsem težavam pokažejo efekt svojega dela. Akademijo moramo pozdraviti, saj je prvovrstna (v koncertnem delu, seveda!) med srednješolci.

NAŠE MORJE

Najlepše letovišče ob morju je Omišalj na otoku Krku, oddaljeno 1 uro od Sušaka. Tam ima učiteljstvo dravske banovine že svojo parcelo v obsegu 2000 m², s svojim lepo ležečim kopalščem, v najmirnejšem zalivu otoka.

Ako hočete, da bo na tem idealnem mestu čimprej zgrajen »Učiteljski dom«, ki bo ponos učiteljstva dravske banovine, pristopajte k društvu »Obmorski učiteljski dom v Omišlju«, s sedežem v Ljubljani. Zahtevajte pojasnila direktno od društva! — Zidanje doma je osnovano na najrentabilnejši osnovi štednje. Rizika ni nobenega.

ODBOR.

—Adamičev spominski koncert za mladi- no srednjih, meščanskih in osnovnih šol. Pokojni Emil Adamič je s svojimi nesmrtnimi deli tako obogatil našo slovensko glasbeno, zlasti mladinsko zborovsko literaturo, da se mora tudi mladina posloviti od največjega slovenskega mladinskega skladatelja. Trboveljski slavčki bodo izvajali v ponedeljek, dne 15. t. m. ob 14. uri popoldne v filharmonični veliki dvorani koncert samih Adamičevih najboljših del. Uvodno besedo o velikem pokojniku bo imel na tej prireditvi g. prof. Tome Matija. Slavčki bodo izvajali skladbe a capella, s spremljevanjem klavirja in nekaj solospelov, ki jih bo zapela konservatoristka Rezika Koritnikova, poleg tega bo izvajal zbor tudi cel šopek narodnih pesmi, ki jih je obdelal E. Adamič. — Vstopnina: sedeži à 3 in 4 din (bodo numerirani), stojišča à 2 din (le gotovo število). — Prosimo vse tovariše in tovarišice, posebno šolske upravitelje, da opo-

zorijo mladino na spominski koncert s toplim priporočilom. E. Adamič je kot ustanovitelj slovenske mladinske glasbe zaslužil pozornost ravno od mladine, ki ji je poklonil vse svoje velike sposobnosti. — Vstopnice, prosimo, naj dvignete cenjene tovarišice in tovariši do petka, 12. t. m. v knjižarni Glasbene Matice na Kongresnem trgu.

— Ekskurzija v Pariz. V ceni 2200 din so vračunana tudi prenočišča, kar je v prejšnji objavi pomotoma izpadlo.

— V spomin pokojne gospe Marije Sekula poklanja mesto cvetja 100 din za podporni fond. — Anica.

ALMANAH KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

posvečen velikim delom Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja, se tiska po uradnih podatkih pod pokroviteljstvom centralnega presbira predstava ministrskega sveta. — Glavni urednik Viktor Manakin.

V. zvezek za leto 1937/38. je v tisku in vsebuje:

Državni ustroj in uprava.

Kr. dom, državni grb, zastava in himna.

V. zvezek za leto 1937/38. je v tisku in vsebuje: Državni ustroj in uprava, Kr. dom, državni grb, zastava in himna.

1. Geografski pregled kraljevine Jugoslavije. (Primerjava z važnejšimi podatki svetovnega zemljepisja. — 2. Letopis kraljevine Jugoslavije za leto 1930. do 1934. (Primerjava z važnejšimi dogodki svetovne zgodovine.) — 3. Državna ureditev kraljevine Jugoslavije od 6. I. 1929. — 4. Narodno predstavnstvo. Senat in narodna skupščina. — 5. Kraljevska vlada. — 6. Višje državne ustanove. Civilna hiša Nj. Vel. Predsedništvo ministrskega sveta (Centralni presbira). Državni svet (Uprava sodišča) in glavna kontrola. Pisarna kraljevskih redov. — 7. Ministrstva. Sestava in razdelitev dela. — 8. Notranja uprava. Splošni statistični pregled. Važnejši zakoni splošne uprave in samouprave. Kraljevske banke uprave in uprava mesta Beograda. Srezi in sreske izpostave. Mesta in občine. — 9. Ustroj sodstva. Pregled zakonov kraljevine Jugoslavije za leta 1929. do 1934. Sodišča, državna tožilstva in kazenski zavodi. Advokati in notariji. Zbornice in tisk. — 10. Verski ustroj. — 11. Mednarodni odnošaji kraljevine Jugoslavije. Diplomatska in konzularna zastopništva. Mala antanta in balkanski sporazum. Mednarodne konvencije in pogodbe. — 12. Državna obramba.

Pripravlja se VI. zvezek, ki obsega jugoslovansko kulturo, VII. zvezek obsegaajo narodno gospodarstvo, VIII. zvezek Zaslužni Jugoslavlani.

Naročnina za kompletno izdajo posameznega zvezka znaša 260 din letno. Glavno uredništvo almanaha kraljevine Jugoslavije: Zagreb 6, poštookrovnji račun 36.614.

Naročilnica.

Glavnemu uredništvu Almanaha kraljevine Jugoslavije, Zagreb VI.

Naročam se na kompletno izdajo zvezkov V. do VIII. Almanaha kraljevine Jugoslavije za letno naročnino 260 din za posamezen zvezek.

Gornje knjige izvolite, ko izidejo, poslati po povzetju — na doplačilo.

Datum. Podpis.

Naslov...

Državni uslužbenci morejo odplačevati naročnino na obroke po 25 din mesečno.

Osebne zadeve

—i Napredovali so v VI. skupino: Vinko Rupret, šolski nadzornik, Kranj; Peter Horn, Ljubljana; Antonija Porenta, St. Vid pri Ljubljani; Valerija Reitz, Vodice; Josip Sancin, Vodice; Cirila Perič, Ljubljana; Vid Verčar, Vojnik; Vilgoj Kotnik, Sv. Marjeta pri Ptuj; Amalija Duh, Sv. Trojica v Slov. goricah; Ivan Sumperer, Stara cerkev; Josip Prijatelj, Velike Lašče; Srečko Kristan, Notranje gorice; Franc Hafner, Kropa.